

HAVA'DAN, SU'DAN VE DE TOPRAK'DAN, MADENLERDEN VE METALLERDEN

■ Murat SEZER Metalurji Yüksek Mühendisi

Değerli meslekdaşlarıma biraz da **havadan sudan** bahsetmek iyi olur diye düşündüm.

Düşünüyorum da özellikle 20. asırda **havayı bedava hammadde olarak kullanıp ayrıştıran** ve ürünlerini (gaz ya da sıvı O₂, N₂, H₂, Ar v.d.) piyasaya arzeden, tatlı kazançları ile giderek büyüyen, devleşen şirketlere ilâve olarak son dönemlerde sudan bol kazançlar elde eden yeni devlerin oluşumuna tanıklık etmekteyiz. Küresel sermayenin ilgi ve etki alanı içine giren **yeraltı ve yerüstü su kaynakları uğruna ne dolaplar dönüyor** ve dönecek, ki bu rafine Ali-Cengiz oyunlarına saf ve bakir Anadolu çocuklarının asla aklı ermeyecek. Onlar suyun her zaman mecburî tüketicileridirler ve kullandıkları, içtikleri, deşarj ettikleri suyun bedelini / ücretini ödemek zorundadırlar.

Havadan ve sudan kazanılan paralar ülkem insanının mutluluğuna katkı sağlamak için okul, hastane, yol yapımı gibi altyapı harcamalarına katılabilirse ne mutlu bize. Şirketlerin sermaye yapısı ne olursa olsun kazançlarından alınan vergileri Devlet nasıl olsa bu tarafa yönlendirebilir diye düşünmek insanı rahatlatır. O zaman, Devlet Bütçesinin yapısını analiz edebilmek ve vatandaş olarak genel tercihlere göre yönlendirebilmek olanağı olsa ne iyi olurdu değil mi? Bunu demokrasilerde hükümeti ile muhalefeti ile meclisler yapıyor zaten diyelim. Toplum, zorunlu olarak harcadığı elektrik ve su ücretlerini ödemeye alıştı, ama sağlık ve eğitim ücretlerini ödemek zoruna gidiyor. Tabii ki ailelerin gelir düzeyleri ve buradaki derin farklılıklar özellikle eğitim ve sağlık hizmetlerinde eşitsizlik, adaletsizlik duygularının keskinleşmesine neden olmakta.

Ayrıca hızlı ve kontrolsüz şehirleşme sonucu arsa niteliğini kazanan devlet arazileri ve tapulu tarlalar üzerinden sağlanan rant, ulusal ekonomiye reel değer katmadığı halde zenginleşen kesimin yükselen harcamaları ile bilakis tüketimi, ithalatı tahrik etmekte, yani makro ekonomiye olumsuz etki yapmakta.

Öte yandan geçim koşulları giderek ağırlaşan Anadolu köylüsü şehre göç etmek için elinden çıkarmak zorunda kaldığı toprağını hakettiğini düşündüğü değer için çok altında satmakla karşı karşıya. Ucuz toprakları ele geçiren "Sermaye" nin ileride, 80-90 yıl önce ABD'de olduğu gibi, büyük tarım işletmeleri kurmaları beklenmelidir. Verimlilik ve üretim artışı yönünden bu gelişme yararlı olabilir, ama insanımızın zihnindeki "**adalet bu mu?**" sorusuna tatminkâr bir yanıt verilememiş olur. Burada bir başka tehdit, mevzuatın izni dahilinde veya Truva atları ile mevzuat dolanılarak toprakların büyük ölçüde yabancıların eline geçmesidir. (**sabır ve parayla İsrail Filistin'i nasıl ele geçirdi, biliyoruz ama unutuyoruz...**)

Dış ticaretimiz sürekli olarak yılda 40-50 Milyar ABD Doları seviyesinde açık vermekte ve Ülkemizin dış borç stoku da buna paralel olarak yılda 40-50 Milyar Dolar'lık sürekli artış göstermekte. Devlet ve Özel Sektör **toplam borç stoku** (dış-borç ve iç-borç) bazı kaynaklara göre **700 Milyar Dolar**a erişmiş, ve Ülke ekonomisi bu toplam borç için yılda **50 Milyar Dolar faiz** ödemekte. (**ne büyük, ne güçlü ekonomimiz varmış diyelim de inşaallah torunlarımız da aynı tesbiti gururla yapabilsinler!!!**)

Büyük ekonomimiz, faize harcadığı bu para ile her yıl yaklaşık **340.000 kişiye iş** verebilecek yatırımları gerçekleştirebilirdi. Günümüzde takriben **160.000 kişiye** yeni iş alanları yaratılabiliyor, böylece toplam **500.000 kişiye**, yani yıllık artan nüfusun yarısına iş verilebilirdi. (Yurdumuzda sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinde yapılan yatırımlar incelendiğinde bu üç sektörün ortalaması olarak takriben 150.000 ABD Doları ile bir kişilik istihdam alanı yaratılabiliyor.)

Özellikle enerji hammaddeleri için emperyal güçler türlü türlü kanlı oyunlar sergilemekte ve haliyle hem uluslararası hem ulusal politikalar bundan doğrudan ve güçlü bir şekilde etkilenmekte.

Toprakdan bahsedince yeraltını da unutmamak gerek; Petrol , doğal gaz, kömür gibi enerji hammaddeleri ve tüm metaller, mineraller, tuzlar, yapı malzemeleri vb. de topraktan çıkarılıyor.

Özellikle enerji hammaddeleri için emperyal güçler türlü türlü kanlı oyunlar sergilemekte ve haliyle hem uluslararası hem ulusal politikalar bundan doğrudan ve güçlü bir şekilde etkilenmekte.

Linyit hariç petrol ve doğal gaz gibi enerji hammaddeleri bakımından elan fakir olduğu düşünülen ülkemizde bakınız 2010 durumu nasıl görünüyor. (1)

Eskiye göre artan madencilik faaliyetleri sonucu **2010'da 3,6 Milyar ABD Dolar'lık** çeşitli maden ihracatı yapılmış buna mukabil sadece kömür ithalatına **3,2 Milyar Dolar** harcanmış. İthal kömürün büyük bir kısmı demir-çelik üretimi için koklaşabilir taş kömürü ve pik döküm için ihtiyaç duyulan kupol fırını koku olmalı. (bize göre ayrıca sadece **bakır ve alüminyum metal** ithalatına da **4 Milyar Dolar** mertebesinde döviz harcanmış olmalı...)

2010 maden ihracatının başlıca bileşenleri, **1,568 Milyar Dolar'lık mermer ve doğal taş ürünü, 492 Milyon Dolar'lık Bakır** (Bakır konsantre ve Metal Bakır uç-ürünleri olmalı), **476 Milyon Dolar'lık Krom** (Krom cevheri ve Krom konsantre olmalı), **194 Milyon Dolar'lık Çinko** (esas itibarıyla çinko konsantresi olmalı), **168 Milyon'luk Borat, 106 Milyon'luk Feldspat, 93 Milyon'luk Ferrochrom** olarak göze çarpmakta. Görüldüğü gibi "maden ihracatı" kavramı içine cevher, konsantre ve rafine metal, işlenmiş metal ürünleri de dahil edilmiştir. Nitekim 2010'da yurtiçinde üretilen **altın** metalinin miktarı **17 ton** ve değeri **800 Milyon Dolar** olarak belirtilmektedir.

Türkiye Madenciler Derneği,
2010'da Türkiye'de üretilen
madenlerin değerini 10 Milyar
ABD Doları olarak beyan
etmekte, bu da Milli Gelir
(GSYH) içinde % 1,5 'lik bir
paya tekabül etmektedir.

Dilimize yerleşmiş olan "altın madenciliği" deyimini çok doğru ve doğal olarak algılamaya alıştık, oysa cevherden saf altının elde edilmesi bir dizi kimyasal / metalurjik işlem gerektirmektedir, gerçekte ise sadece cevherin topraktan / kayadan çıkarılması ve öğütülmesi maden mühendisliği kapsamında mütalaa edilebilir. Kanaatimizce geleneksel olarak "maden" kelimesi "metal" anlamında da kullanılmakta olduğundan tasnif ve terminoloji konusunda bir karmaşa söz konusudur, buna ayrıca rafine metal ve/veya metal uç ürünleri üreten ve ihraç eden bazı firmaların "Maden İhracatçıları Birliği"ne üye olmaları da katkı sağlamaktadır.

(2009'da toplam 470 Milyon tonluk maden üretiminde 89 milyon tonluk pay çoğu linyit şeklindeki kömür üretimine ait, Mermer, kuvars kumu, feldspat, bor mineralleri, kalsit dışında 6,4 Milyon ton bakır cevheri, 6,2 Milyon ton krom cevheri ve 3,8 Milyon ton demir cevheri istihraç edilmiş...)

Türkiye Madenciler Derneği, 2010'da Türkiye'de üretilen madenlerin değerini **10 Milyar ABD Doları** olarak beyan etmekte, bu da **Milli Gelir** (GSYH) içinde **% 1,5** 'lik bir paya tekabül etmektedir. Burada "madenler" kapsamının tanımlanmasının özel bir önemi vardır, madenlere metaller de dahil edilecekse cevherden rafine metaller ve alaşımlarına kadar metalurji tesisleri çıkışındaki miktarlar ve değerler esas alınmalıdır düşüncesindeyiz. O zaman madencilik - metalurji sektörünün GSYH içinde aldığı pay da çok daha yüksek olacaktır, zira **demir-çelik üretim ve döküm sektörünün** tek başına büyüklüğü **20 Milyar Dolar/Yıl** mertebesinde olmalıdır.

(Birim fiyat ve üretim miktarları üzerinden ayrıntılı hesaplama tam doğru sonucun kolayca bulunmasını sağlar, madencilik-metalurji sektörünün ülkemizde GSYH 'ndan **% 5-6** düzeyinde bir pay aldığı tahmin edilebilir.)

Ülkemizin madencilik - metalurji sektörü büyüklüğü hakkında kabaca bir fikir sahibi olduk, şimdi yerimizi ve boyumuzu daha iyi anlamak için sektörün dışarıdaki birkaç şirketine örnek olarak göz atalım. (2)

***Brezilya'nın** madencilik şirketi **VALE**, 2010 yılında **46,5 Milyar Dolar ciro** yaptı, 19,4 Milyar Dolar'lık yatırım gerçekleştirdi ve **17,3 Milyar Dolar net kâr** sağladı. (demek ki bu şirketin kârlılık oranı da çok yüksek...)

***Rio Tinto'nun 2010 yılı net kârı** 2009'a göre % 122'lik bir artış ile **14 Milyar Dolar** oldu. (yani Rothschild'lerin bu meşhur şirketi geçen yıl Türkiye toplam maden üretim değerinin 1,4 katı net kar elde etmiş, iyi mi ? ...)

Çelik, Al, Bi, As, Cu (İzabe), Hg, Zn, Sn, Pb, Mg, Si, W, Çimento, Kireç, Grafit, Tuz, Mg-bileşikleri üretiminde Çin Dünya şampiyonudur.

Tabii bu başarıda Londra Metal Borsası'nın baş aktörü "Rothschild"ın metal fiyatlarını yönlendirmesindeki becerisi çok önemli etkindir. Aşağıda örnek olarak alınan bazı metal fiyatlarında 2010 yılı içinde, yani sadece bir yılda, artış oranları şöyle gerçekleşti:

Cu : % 47

Mo : % 45

Au : % 26 (yükseliş 2011'de de devam ediyor)

Al : % 31

Rio Tinto şirketinin ürettiği 40 çeşit element arasında bu metallerin de Dünya toplam üretimi içinde çok önemli payları vardır.

Brezilya Maden ve Enerji Bakanlığı gelecek 20 yıllık dönem için ulusal madencilik ana-planı kapsamında bir "ulusal mineral politikası" oluşturulmasına start verdi.

Bakan Edison Lobao, 2010 yılında mineral sektörünün **157 Milyar Dolarlık** bir satış hacmi ile **51 Milyar Dolar gelir** elde ettiğini ve ihracatının da **Brezilya toplam ihracatı içinde % 25 'lik paya** ulaştığını beyan etti. ("Mineral" tabiri kullanıldığına göre bu değer için rafine metal ve metal uç-ürünleri dahil edilmemiş olmalı...)

Doksanlı yılların ortalarında ülkemizde de bir madencilik politikası oluşturulması amacıyla rahmetli Necmettin Erbakan'ın görevlendirdiği zamanın Devlet Bakanı Sayın Ali Rıza Güneri beyefendinin koordinatörlüğünde bazı KİT'lerin ve Özel Sektör temsilcilerinin katılımıyla çalışmalar başlatılmıştı. Ülkemizin güçlü olduğu 10 adet maden tesbit edilecek ve bunlar için özel yasa düzenlemesi dahil ulusal strateji belirlenecekti, ne yazık ki heyecan duyan yetkililerin görev süreleri buna yetmedi. Sanırım bu üç örnek bile boyumuzun ölçüsünü almak için yeterli olmuştur. Ömrümüz ve gücümüz yeterse ileride başka örnekler de vermek isteriz. Madenlerden ve metallerden biraz bahsettik, şimdi de tekrar biraz havadan, sudan konuşalım.

Bazı basın haberlerine göre ÇİN, 2035 yılında ABD'yi de sollayıp en büyük ekonomik güç olacakmış, daha iyimser başka haberler ise önümüzdeki 5 yılda ÇİN'in bunu başaracağını duyurmakta, hangisine inanalım. Gelin biz ÇİN'in durumunu kendi sektörümüzdeki örneklerle ele alalım, bunun için "Ülkelerin 2006 yılı Primer Metal Üretimleri" çalışması (3) bile yeterli bir fikir verecektir.

Çelik, Al, Bi, As, Cu (İzabe), Hg, Zn, Sn, Pb, Mg, Si, W, Çimento, Kireç, Grafit, Tuz, Mg-bileşikleri üretiminde ÇİN Dünya şampiyonudur. Cd, Mo, SrCO₃, Cu (rafinasyon) ve demir cevheri üretiminde ÇİN, Dünya ikincisidir. Au, Ag, Mn üretiminde ise Dünya üçüncüsüdür, 2008 yılından itibaren Au üretiminde Dünya birincisidir. Bor üretiminde 5., Kobalt üretiminde 7. Nikel üretiminde 8. sıradadır. (2010 için yeni bir çalışma yapmayı çok arzu ederdim, kısmet) **Aluminium China ve China Gold % 100 Devlet sermayesi ile başarılı olmuşlardır.** Edindiğimiz bilgiye göre belli boyutun üzerindeki sınav kuruluşlarında sermayenin en az % 30'u Devlet'e aittir, herhalde böylelikle hem yönlendirmede hem de denetimde Devlet temsilcilerinin etkinliği amaçlanmış olmalı. Söz konusu çalışmada yer almayan bir bilgiyi de burada ilave edelim, **2006 yılı Dünya kömür üretiminin (5 Milyar ton) yarısını ve 1600 tonluk Dünya İnci üretiminin % 95'ini gerçekleştiren ÇİN bu konularda da Dünya şampiyonudur.**

2008 krizinden sonra **1,2 Milyar tona** gerileyen **Dünya Çelik üretiminde ÇİN** üretimini 500'den **600** Milyon tona yükselterek **payını** %33'lerden **% 50'ye** çıkarmıştır ki Dünya Çelik üretimi tarihinde böylesi hızlı ve rakiplere tur bindiren gelişme ilk kez yaşanmaktadır. Çin, ayrıca inşaat sektöründe, **tarımda (2009'da toplam 2,2 Trilyon Dolarlık Dünya üretiminde % 23,4 payla gene Dünya şampiyonu**, Türkiye 7. (4), ulaşım (örneğin hızlı tren...) çok etkileyici gelişmeler içindedir.

Bize göre en azından madencilik-metalurji sektöründe ÇİN, 2006 yılından beri zaten Dünya'nın en büyük gücüdür. **Davos Kongrelerinin** başlatıcısı ve ana sponsoru **Anglo American** şirketinin sahibi **Oppenheimer ailesidir.** Anglo American şirketi **210.000 kişilik eleman ordusu** ile çeşitli ülkelerde **Dünya altın üretiminin yarısından fazlasını sağlayan örgüttür** (5). (Görülüyor ki uluslar sıralamasında ÇİN'in altın üretiminde bir numara olması bile dev madencilik şirketlerinin yanında önemini yitirmiş...)

Kriz başlangıcından hemen sonra, **2009 Davos Kongresinde**, Çin Başbakanının biraz da müstehzi bir eda ile katılımcılara mealen **“siz bizim sistemimizi benimseyin”** tavsiyesinde bulunması bizce çok anlamlıdır. Söz konusu **“sistem”**, aslında **Büyük Atatürk**’ün akılcılık ve reel politik anlayışına dayalı icadı olan **“Karma Ekonomi”** sistemidir. Anlaşılan, ÇİN, bunu kendi anlayışına ve gereksinmelerine ve tercihlerine göre modifiye edip uygulamakta.

Uluslararası arenada **Ulusal Güç** tabii ki salt reel ekonominin gücü ile belirlenmiyor. **Politik etkinlik** ki savaş gücü, teknoloji üstünlüğü ve mali güç buna dahildir, önemli rol oynamakta. Temelsiz ABD Dolarına körü körüne inanç devam ettiği sürece bunun meyvelerini yeme hakkı da doğal olarak ABD’ne ait olacaktır. Özetle ÇİN’in reel ekonomide en büyük olması, Dünya’nın en büyük gücü anlamını taşıyabilir.

Sevgili dostlar, havadan, sudan, topraktan sohbetimizi burada noktalsak iyi olur herhalde. Aslında vatan sevgisi duygularına kapılarak zülfüyle dokunan, çizmeyi aşan ifadelerin “İnsan Hakları Sözleşmesi”nin 19. Maddesini hiç önemsemeyen ileri demokrasilerde(!) başa dert açabileceği endişesini taşımasaydım sözlerimi dizginlemeye çalışmazdım, daha kapsamlı, daha cesur çalışmayı göze alabilirdim, artık bu konuda anlayışınıza sığınıyorum.

Uluslararası arenada Ulusal Güç tabii ki salt reel ekonominin gücü ile belirlenmiyor. Politik etkinlik ki savaş gücü, teknoloji üstünlüğü ve mali güç buna dahildir, önemli rol oynamakta.

KAYNAKLAR

- (1) Güngör URAS: Milliyet Gazetesi, 03 Mayıs 2011, Sayfa 7
- (2) Erzmetall, World of Metallurgy: 64/2011, No.2, March/April, 2/2011, Sayfa 99-100
- (3) Murat Sezer , Ülkelerin 2006 yılı Primer Metal Üretimleri, Metalurji, Ağustos 2008, Sayı: 150, Sayfa: 62-72
- (4) Milliyet Gazetesi, 09 Mayıs 2011, Sayfa 8
- (5) Murat Sezer , Para ve Metalurji, Metalurji, Eylül 2008, Sayı:151, Sayfa 29 - 42